

votinjskog svijeta a kao »tipovi« nisu samo veliki i moćni, nego i prilupki. Tu su još i zli leopardi, lukave kornjače, gazele (br. 38).

Kraljevi su inače postavljeni od boga a raspolažu i posebnom moći komuniciranja s prirodnim silama. Oni prizivaju kišu, utječu na plodnost tla... i njihov je život stoga ograničen bezbrojem tabua.

Kraljevstvo se nasljeđuje po majčinom liniji, što odgovara uvjerenju da jedino majka ima direktnu krvnu vezu s djetetom, a i skrbnikom mu se ne smatra, otac nego majčin brat (br. 43, 57). Velika se briga posvećuje djeci i nastoji se udovoljiti svaka njihova želja (br. 29).

Čarobnjačke su priče pune evropskih elemenata (fotografija pomaže u potrazi za izgubljenom princezom, pr. br. 23), dok najviše autohtonih elemenata sadrže zastrašujuće i opominjuće priče. Zagonetne priče raspravljaju o problemima prava i obično slušača ostavljaju pred nerazriješenom dilemom.

Područja s kojih ove bajke potječu geografski su podudarna s državama Kamerun, Gabun, Kongo, Zair, Angola, Uganda, Ruanda, Kenija, Tanzanija, Malawi i Mozambik, a njihovi prvi sakupljači i predvođi bili su misionari iz Njemačke, Francuske i Engleske. Neke od pripovijedaka ove zbirke preuzete su iz zbirki iz prošlog stoljeća a neke su sakupljene u posljednjih deset godina. Brojevi 5—8, 22, 23, 27, 37, 40, 47, 54, 62 prevedeni su s francuskog.

Uz pogovor i objašnjenja dodan je popis literature i karta rasprostranjenosti srednjoafričkih bantujskih naroda i njihovih jezika.

Snježana Zorić

Severnye predanija (Belomorsko-Obonežskij region), Izdanje podgotovila N. A. Kriničnaja, Akademija nauk SSSR, Karel'skij filijal, Izd. »Nauka«, Leningradskoe otdelenie, Leningrad 1978, 255 str.

Knjiga *Predaje sjevera* sadrži ove dijelove: riječ sastavljača, članak o

načelima izbora i sistematizaciji predaja, tekstove i dodatke (komentare, priloge, popise motiva, izvodača, osobnih imena, geografskih naziva, skraćenice i rječnik manje poznatih riječi).

U uvodnoj riječi sastavljač navodi da je ovaj zbornik prvi pokušaj izbora, sistematiziranja i komentiranja predaja iz Karelije i graničnih predjela. Po svojoj folklorno-povijesnoj tradiciji teritorij Bjelomorsko-oboneške regije, raznorodan po nacionalnom sastavu, smatra se u etnografskom smislu cjelinom. Stoga je uporedo s ruskim predajama sastavljač u zbornik uvrstio i predaje drugih narodnosti tog područja, uzete iz ruskih izvora. Skupljanje karelijskih i vepskih predaja i njihovo objavljivanje na izvornom jeziku nije predmet ovog izdanja. U Institutu za jezik, književnost i povijest karelijske filijale AN SSSR V. J. Jevsejev pripremio je za štampu zbornik *Karelijski folklor*, gdje će zasebno biti prvi put objavljeni i tekstovi karelijskih predaja.

U članku o načelima izbora i sistematizaciji predaja prvenstveno se nametnuo problem principa kako iz folklorne proze izdvojiti predaje (povijesne) i kako ih razlikovati od sadržajno bliskih mitoloških predaja i legenda. Sastavljač napominje da se predaje oblikuju na osnovi povijesne stvarnosti, povijesnih činjenica i stoga posebno razmatra pojam »povijesnosti«.

Sav odabrani materijal sistematiziran je po ciklusima, a ciklusi raspoređeni, koliko je moguće, kronološkim redom. Tako je izdvojeno ovih devet ciklusa: prvi, *predaje o naseljavanju i osvajanju teritorija*. Važno mjesto u tom ciklusu zauzimaju teme o kolonizaciji sjevernih zemalja. Drugi je ciklus o starosjediocima, tzv. »čudima«. Etonim »čud« učvrstio se u narodnoj prozi i označava pripadnika pribaltičko-finska plemena. Tu su sačuvana sjećanja na prve dodire starosjedilaca s Novgorocima (9. do 10. st.) i na postupno istiskivanje i asimilaciju u procesu slavenske koloniza-

cije. Treći ciklus predaja govori o *precima*, tj. prvim naseljenicima. One su umnogome bliske prethodnima. Četvrti ciklus, *predaje o blagu*, obuhvaća najstarije predaje, koje daju srednjovjekovnu predodžbu o magičnoj snazi zlata i sakralnom značenju blaga; druge određuju socijalno-utopijske teme. Tu je nalaženje blaga osmišljeno kao način izbjavljanja od bijede. Na kraju su one predaje koje govore o stvarnom blagu. Peti su ciklus *predaje o snažnim ljudima*, koje su genetski povezane s vrlo arhaičnim folklornim nasljeđem, prije svega s epskim djelima o divovima, junacima — prvim naseljenicima, osnivačima selâ. U šestom su ciklusu *predaje koje govore o borbama s vanjskim neprijateljima*, u prvom redu o otporu ruskih i karelijskih seljaka Švedanima (od 12. do 17. st.) i poljsko-litavskim intervenistima (17. st.). Boga te su podacima koji kazuju kako su se seljaci u partizanskoj borbi koristili prirodnim preprekama: rijekama, jezerima, otocima i šumama. Sedmi ciklus govori o *razbojnicima*. U sadašnjem obliku taj je ciklus otkriven zahvaljujući zapisima iz 1970. i 1971. One se bitno razlikuju od srednjoruskih predaja po tome što u njima nema »dobrih« razbojnika. U osmom su ciklusu predstavljene manjim brojem tekstova predaje o raskolnicima, šizmaticima. U njima se odražava pojava crkvenog raskola izazvanog socijalno-političkom krizom ruskog društva 17. stoljeća. Predaje devetog ciklusa govore o povijesnim ličnostima: Ivanu Groznom, Marti Romanovoj, A. V. Suvorovu i drugima. Najviše predaja toga ciklusa govori o ličnosti Petra I.

Tako su raspoređene 234 predaje. Na kraju knjige nalaze se podaci za još 283 predaje. Tekstovi su uzeti iz raznih djela i publikacija. Veći dio zbornika ispunjavaju predaje koje su zapisane u sovjetskom periodu (141), a zabilježene su uglavnom od tridesetih do sedamdesetih godina ovog stoljeća. Od toga je 111 zapisano od 1967. do 1976. Samo su

neke predaje dosad objavljene. Čuvaju se u Arhivu Karelijske filijale AN SSSR.

Svaka od predaja što su objavljene u zborniku popraćena je bilješkomama u kojima se navodi kazivač, sakupljač, mjesto i vrijeme zapisivanja (potanja objašnjenja o kazivačima daju se u posebnom prilogu). U bilješkomama se daju i potrebni podaci o samom tekstu i u mnogim slučajevima o njegovim bližim varijantama s uputama na arhiv, fonoteku ili tiskani izvornik. Tako upoznajemo ukupno 517 tekstova folklorne povijesne proze te regije. Te je predaje kazivalo 175 kazivača, a razvrstane su u 107 motiva.

Ante Nazor

Dul devojčice. Lirske narodne pesme iz belopalanačkog kraja. Pripremili: **Života Jocić, Radomir Jocić, Vekoslav Bošković, Slavoljub Tošić, Gradimir Vučković, Velibor Čirić.** Gradina, Niš 1979, 191 str.

Ovu zbirku lirskih narodnih pjesama iz belopalanačkog kraja pripremila je šest članova Predsjedništva Etnološkog društva »Ututak« iz Divljane. Društvo su 1972. godine osnovali studenti i drugi entuzijasti da se sačuva od zaborava i propadanja kulturno nasljeđe tog područja.

Knjiga sadrži uvodne napomene, tekstove pjesama, registar zapisivača pjesama i rječnik manje poznatih riječi.

U *Uvodnim napomenama* kaže se da je većina pjesama zabilježena u 1972. i 1973. godini nakon osnivanja društva »Ututak«. Sve su pjesme skupljene u belopalanačkom kraju, smještenom u dolini Nišave, između Niša na zapadu i Pirota na istoku, na putu Beograd—Carigrad. Navodi se da je najstarija naseobina nastala 280. godine stare ere pod imenom Remisiona. Osnovali su je Kelti, razvila se pod Rimljanima, a 1427. godine razorili su je Turci. Pisac *Napomena* Života Jocić pokazuje da